

Dossier

Lijfrente nieuw regime

Brede herwaardering en Inkomstenbelasting 2001

Nieuw regime lijfrente ^[4] • Lijfrentevormen ^[5] • Premieaftrek ^[8] • Lijfrente in box 1 en box 3 ^[12] • Bestedingsmogelijkheden ^[13] • Overgangsrecht ^[19]

Inhoud

1. Lijfrente nieuw regime	4	4. Nieuw regime lijfrente in box 1 en box 3	13
• Historie	4	• Box1/box3-splitsingsproblematiek	13
• Definitie	4	• Belastingplan 2009: vorm is bepalen	13
2. Lijfrentevormen	5	5. Bestedingsmogelijkheden	15
• Toegestane lijfrentevormen verzekeringsproduct	5	• Keuzevrijheid verzekeringnemer	15
• Banksparen	6	• Aankoop direct ingaande lijfrente	15
• Omzettingen	6	• Uitstel of voortzetting	17
3. Premieaftrek	8	• Afkoop aanspraak op lijfrente	18
• Hoofdregel	8	6. Overgangsrecht	19
• Ruimtesysteem	8	• Wet inkomstenbelasting 2001	19
• Tijdstip lijfrentepremieaftrek	11	• Saldolijfrente	19
		• Brede herwaardering	20
		• Overbruggingslijfrente	20
		• Tjdelijke oudedagslijfrente	21

Inleiding

Voor lijfrentes geldt een drietal fiscale regimes: pre-Brede herwaardering (oud regime), Brede herwaardering en het regime Wet inkomstenbelasting 2001 (IB 2001). Lijfrentes uit de laatste twee regimes worden ook wel geduid onder de noemer ‘nieuw regime lijfrentes’.

Het Dossier Lijfrente nieuw regime gaat allereerst kort terug in de historie van de lijfrente. De vraag komt op wanneer fiscaal sprake is van een nieuw regime lijfrente. Daarbij komen de wettelijke definitie en de lijfrentevormen aan de orde en is tevens aandacht voor lijfrentebanksparen. Vervolgens worden de voorwaarden voor premie-aftrek, de box 1/box 3 splitsingsproblematiek, de bestedingsmogelijkheden met betrekking tot nieuw regime lijfrentes en het overgangsrecht nader belicht. Daarbij is ook aandacht voor onderscheid tussen het regime Brede herwaardering en het regime IB 2001. Ook het Belastingplan 2009 ontbreekt niet. Een aantal punten uit dit Belastingplan heeft betrekking op lijfrentes en is voor de dagelijkse praktijk van groot belang.

De eisen die gelden voor de oud regime lijfrentes wijken sterk af van de eisen die gelden voor nieuw regime lijfrentes. Alle informatie hierover vindt u in het Dossier Lijfrente oud regime.

Heeft u na het lezen van dit Dossier vragen, kijk dan op ASR Cockpit. Ook kunt u uw vragen mailen naar Adviesbureau@asr.nl.

Bij alle onderwerpen gaat het om de fiscale gevolgen met betrekking tot de inkomstenbelasting, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Als in de tekst wordt gesproken over gehuwden, dan worden hiermee ook de geregistreerde partners bedoeld.

1. Lijfrente nieuw regime

Historie

Diverse malen heeft de wetgever de fiscale regelgeving voor lijfrente- en levensverzekeringen gewijzigd. Voor lijfrentes gesloten vóór 1992 werden aan de premieaftrek geen voorwaarden gesteld voor ingangsdatum, looptijd en gerechtigden. Het oude regime bood hierdoor de mogelijkheid om het met behulp van premieaftrek opgebouwd kapitaal aan te wenden voor andere doeleinden dan de voorziening in een bepaalde vorm van onderhoud. Omdat de wetgever dit ongewenst achtte, werd het regime Brede herwaardering ingevoerd.

Bij de diverse wetwijzigingen zijn steeds overgangsregelingen getroffen voor bestaande lijfrente-verzekeringen (zie hoofdstuk 6). De verschillen tussen het regime Brede herwaardering en het regime IB 2001 zijn met name terug te voeren op de omvang van de premieaftrek. Voor de premieaftrek bestaat geen overgangregeling.

Hoofdpijnen regime Brede herwaardering

Onder meer vanwege de vrees voor misbruik van de toegestane faciliteiten is met ingang van 1 januari 1992 het hele systeem van regelgeving voor lijfrentes ingrijpend gewijzigd. Deze wijziging is ook wel bekend onder de naam Brede herwaardering. De premieaftrek werd gedeeltelijk afhankelijk van het inkomen en van de opbouw van andere oudedagsvoorzieningen. De lijfrentevormen zijn sindsdien eveneens beperkt.

Hoofdpijnen regime Wet inkomstenbelasting 2001 (IB 2001)

Bij de invoering van de Wet IB 2001 is de faciliteit voor lijfrente-verzekeringen wederom sterk gewijzigd. Als hoofdregel is opgenomen dat premieaftrek alleen wordt toegestaan als aan bepaalde fiscale eisen is voldaan. Eén van de eisen is dat sprake moet zijn van een pensioentekort. Daarnaast moet de lijfrente-verzekering voldoen aan de fiscale lijfrentedefinitie. Ook is er nog maar een beperkt aantal wettelijk toegestane lijfrentevormen, te weten oudedagslijfrente, tijdelijke oudedagslijfrente, nabestaandenlijfrente en overbruggingslijfrente. Elk van deze lijfrentevormen heeft zo zijn eigen voorwaarden en restricties (zie hoofdstuk 2).

Na 1 januari 2001 heeft nog een aantal wetwijzigingen plaatsgevonden, waaronder de afschaffing van de premieaftrek voor overbruggingslijfrente per 1 januari 2006. Voorts bestaat vanaf 1 januari 2008 de mogelijkheid om bij banken lijfrentespaarrekeningen en bij beleggingsinstellingen lijfrentebeleggingsrechten te openen.

Definitie lijfrente

De wet verstaat onder een lijfrente 'een aanspraak volgens een overeenkomst van levensverzekering op vaste en gelijkmatige periodieke uitkeringen die eindigen uiterlijk bij overlijden, welke aanspraak niet kan worden afgekocht, vervreemd, prijsgegeven, of formeel of feitelijk voorwerp van zekerheid kan dienen'. Onder lijfrente wordt mede begrepen 'de met een zodanige aanspraak verband houdende aanspraak op winstuitkeringen'.

Anders geformuleerd: de lijfrente is een verzekering waarvan het tot uitkering komende kapitaal moet worden aangewend voor de aankoop van lijfrentetermijnen, waarbij op het moment van afsluiten de hoogte van de lijfrentetermijnen nog niet vaststaan. Omdat het moet gaan om een lijfrente ter compensatie van een pensioentekort vloeit daaruit impliciet voort dat de verzekeringnemer, verzekerde en begunstigde in beginsel één en dezelfde persoon moeten zijn. Een uitzondering hierop vormt uiteraard de nabestaandenlijfrente.

Met betrekking tot het begrip 'vast en gelijkmatig' heeft de minister van Financiën goedgekeurd dat aan het vereiste van vast en gelijkmatig ook is voldaan als de lijfrentetermijnen zijn uitgedrukt in een vast aantal beleggingseenheden. De hoogte van de lijfrenteuitkeringen in geld fluctueert dan uiteraard. Ook is fiscaal toegestaan dat de lijfrentetermijnen vast stijgen om de inflatie bij te houden.

2. Toegestane lijfrentevormen nieuw regime

Toegestane lijfrentevormen als verzekeringproduct

Aftrek van premie is uitsluitend mogelijk bij een in de Wet IB 2001 genoemde lijfrentevorm die is verzekerd. Hierna leest u meer over de vormen en de daaraan gestelde voorwaarden.

Oudedagslijfrente

Een oudedagslijfrente is een levenslange lijfrente waarvan de termijnen toekomen aan de belastingplichtige (tevens verzekeringnemer). De termijnen starten uiterlijk in het kalenderjaar waarin de verzekeringnemer 70 jaar wordt.

Tijdelijke oudedagslijfrente

Bij de tijdelijke oudedagslijfrente komen de termijnen toe aan de belastingplichtige (tevens verzekeringnemer). De termijnen mogen niet eerder ingaan dan het kalenderjaar waarin de verzekeringnemer 65 wordt, maar moeten uiterlijk ingaan in het kalenderjaar waarin hij 70 jaar wordt. Ook als het pensioen ingaat vóór 65 jaar mag vanaf 1 januari 2006 de tijdelijke oudedagslijfrente niet eerder ingaan dan het jaar waarin de 65-jarige leeftijd wordt bereikt. De minimale looptijd van de lijfrente is vijf jaar en de termijnen mogen per jaar niet meer bedragen dan € 20.097 (2009).

Nabestaandenlijfrente

De termijnen van een nabestaandenlijfrente gaan in bij het overlijden van de belastingplichtige of zijn of haar (gewezen) partner. De verzekeringnemer mag vrij bepalen aan wie de termijnen toekomen. Is de begunstigde geen bloed- of aanverwant (waaronder de partner) dan hoeft alleen rekening te worden gehouden met een sterfttekans van 1% (zie hoofdstuk 5). Als de begunstigde behoort tot de familiekring (o.a. kinderen, broers, zusters, ouders), moet de uitkering levenslang zijn of uiterlijk eindigen op het moment dat de begunstigde de leeftijd van 30 jaar bereikt. In het laatste geval is de 1% sterfttekans niet van belang.

Uitstel nabestaandenlijfrente

Uitstel van de ingangsdatum van de nabestaandenlijfrente leidt in beginsel tot het in aanmerking nemen van negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen. Er geldt echter een redelijke termijn om de nabestaandenlijfrente vorm te geven en te laten ingaan (zie hoofdstuk 5).

In de praktijk bestaat behoefte aan een nabestaandenlijfrente, waarvan de termijnen pas ingaan op het moment dat een recht op een uitkering op grond van de Algemene nabestaandenwet (Anw-uitkering) is geëindigd. De staatssecretaris van Financiën heeft hieraan in een besluit over lijfrentes goedkeuring verleend. Nabestaanden kunnen de termijnen van een nabestaandenlijfrente laten ingaan direct na overlijden of op het moment dat het recht op Anw-uitkering is geëindigd. Het is uitdrukkelijk niet mogelijk de termijnen op een willekeurig tijdstip gelegen tussen het tijdstip van overlijden en het tijdstip waarop de gerechtigdheid op de Anw-uitkering eindigt in te laten gaan. Voor uitstel is het overigens voldoende dat er een formele gerechtigdheid tot een Anw-uitkering bestaat. Er hoeft geen feitelijke Anw-uitkering te worden ontvangen.

Het uitstel kan niet worden vormgegeven door middel van een restitutiepolis. Het betreft hier namelijk een (uitgestelde) direct ingaande lijfrente en geen polis in de opbouwfase.

Overbruggingslijfrente

De overbruggingslijfrente is met ingang van 1 januari 2006 afgeschaft en kan alleen nog worden aangekocht op basis van overgangsrecht. Op grond van overgangsrecht worden op 31 december 2005 bestaande overbruggingslijfrentes geëerbiedigd (zie hoofdstuk 5). Onder een overbruggingslijfrente wordt verstaan een lijfrente die op elk moment kan ingaan, maar uiterlijk eindigt in het jaar dat verzekeringnemer 65 jaar wordt of eerder met pensioen gaat. De hoogte van de termijnen is beperkt tot € 63.288 per jaar.

Toegestane lijfrentevormen verzekeringsproduct

Naam	Maximale uitkering	Ingangsdatum	Einddatum/looptijd
Oudedagslijfrente	n.v.t.	Uiterlijk jaar waarin de verzekeringnemer 70 jaar wordt.	Levenslang
Tijdelijke oudedagslijfrente	€ 20.097 per jaar (2009)	Niet eerder dan het jaar waarin de verzekeringnemer 65 jaar wordt (ook niet als het pensioen vóór 65 jaar ingaat), uiterlijk het jaar waarin hij 70 wordt.	Looptijd is ten minste vijf jaar.
Nabestaandenlijfrente	n.v.t.	Direct na overlijden van de verzekerde.	Is de begunstigde geen bloed- of aanverwant (waaronder de partner), dan wordt de minimale duur van de lijfrente bepaald met de tabel 'Minimale duur lijfrente bij 1%-sterftekans' (pagina 16). Als de begunstigde behoort tot bepaalde familiekring (o.a. kinderen, broers/zusters, ouders), dan moet de uitkering levenslang zijn of uiterlijk eindigen bij het bereiken van de 30-jarige leeftijd (hierbij geldt de 1%-sterftekans niet).
Overbruggingslijfrente <i>Vanaf 1 januari 2006 alleen nog aan te kopen op basis van overgangsrecht.</i>	€ 63.288 per jaar	Vrij	De einddatum ligt in het jaar waarin de 65-jarige leeftijd wordt bereikt of de pensioendatum ligt.

Banksparen

Verzekeringsmaatschappijen bieden lijfrentes sinds jaar en dag. Vanaf 1 januari 2008 kunnen ook bij banken lijfrentespaarrekeningen en bij beleggingsinstellingen lijfrentebeleggingsrechten worden geopend. Een lijfrentespaarrekening is een spaarrekening op naam van een persoon. Het lijfrentebeleggingsrecht is een beleggingsrecht op naam van een persoon. Omdat de bank pas met ingang van 1 januari 2008 een toegestane aanbieder is, bieden ze alleen nieuw regime lijfrentes aan.

De toegestane bancaire lijfrentevormen zijn zoveel mogelijk gelijk aan de verzekeringsvarianten op basis van de Wet IB 2001. Dat zijn de levenslange en tijdelijke oudedagslijfrente en de nabestaandenlijfrente. Toch brengt alleen al het soort product verschillen met zich mee. Zo geldt de zogenoemde onzekerheidseis niet bij lijfrentebanksparen. De bancaire lijfrentes moeten wel recht geven op vaste en gelijkmatige uitkeringen en moeten dienen ter compensatie van een pensioentekort. Alleen als een in de Wet IB 2001 genoemde lijfrentevorm wordt verzekerd is aftrek van de premie mogelijk.

Toegestane lijfrentevormen lijfrentebanksparen

Naam	Maximale uitkering	Ingangsdatum	Einddatum/looptijd
Oudedagslijfrente	n.v.t.	Uiterlijk jaar waarin de rekeninghouder 70 jaar wordt.	Looptijd is ten minste 20 jaar vanaf de 65-jarige leeftijd. Is de rekeninghouder jonger dan 65, dan is de looptijd ten minste 20 jaar vermeerderd met het aantal jaren dat hij jonger is dan 65 jaar. Bij overlijden van de genierter gedurende de looptijd gaan de uitkeringen over op de erfgenamen.
Tijdelijke oudedagslijfrente	€ 20.097 per jaar (2009)	Niet eerder dan het jaar waarin de rekeninghouder 65 jaar wordt (ook niet als het pensioen vóór 65 jaar ingaat), uiterlijk het jaar waarin hij 70 wordt.	Looptijd is ten minste vijf jaar. Bij overlijden van de genierter gedurende de looptijd gaan de uitkeringen over op de erfgenamen.
Nabestaandenlijfrente	n.v.t.	Direct na overlijden van de rekeninghouder.	Looptijd is ten minste vijf jaar als de genierter geen bloed- of aanverwant is (waaronder de partner). Behoort de genierter tot bepaalde familiekring (o.a. kinderen, broers/zusters, ouders), dan moet de uitkering ten minste 20 jaar zijn. Is laatstgenoemde genierter jonger dan 30 jaar, dan is de looptijd tenminste 5 jaar, maar nooit meer dan het aantal jaren dat hij jonger is dan 30 jaar.

Omzettingen

De belastingplichtige hoeft op het tijdstip van afsluiten van de lijfrente niet meteen een keuze te maken tussen de verschillende lijfrentevormen. Standaard wordt in de meeste gevallen een polis opgemaakt die de vorm heeft van een levenslange oudedagslijfrente. De verzekeringnemer heeft tot de ingangsdatum van de levenslange oudedagslijfrente de tijd om deze om te zetten in een andere toegestane lijfrentevorm (of een combinatie van lijfrentevormen).

3. Premieaftrek

Hoofregel

De hoofregel voor premieaftrek bij nieuw regime lijfrentes is eenvoudig: premies voor lijfrentes die aan de fiscale definitie en de in hoofdstuk 2 vermelde vormvereisten voldoen, zijn tot een bepaald maximum als uitgaven voor inkomensvoorzieningen aftrekbaar van het belastbaar inkomen uit werk en woning van box 1. Voorwaarde hierbij is wel dat de premie wordt betaald aan een toegestane aanbieder.

Ruimtesysteem

De omvang van de premieaftrek hangt sterk af van de persoonlijke omstandigheden van degene die de verzekering sluit. Van belang hierbij is met name het inkomen en de opbouw van andere oudedagsvoorzieningen in de voorafgaande jaren. De maximale aftrek wordt per jaar bepaald volgens het zogenoemde ruimtesysteem. Zo staat in beginsel voor iedere belastingplichtige de jaar- en reserveringsruimte open. Daarnaast is er voor zelfstandig ondernemers nog een extra aftrekrimte, te weten de omzetting van de fiscale oudedagsreserve (FOR) en omzetting van de stakingswinst (zie Dossiers Lijfrente en oudedagsreserve en Lijfrente en stakingswinst).

Jaarruimte

Belastingplichtigen die op 1 januari van het kalenderjaar nog niet de 65-jarige leeftijd hebben bereikt en tevens een pensioentekort hebben, wordt de mogelijkheid geboden om lijfrentepremies af te trekken.

De jaarruimte is een inkomensafhankelijke aftrek. Binnen de jaarruimte mag in beginsel 17% van het inkomen als aftrekbare premie in aanmerking worden genomen, nadat hierop een franchise in mindering is gebracht. Voorts komt de opbouw van andere oudedagsvoorzieningen op het maximaal aftrekbare bedrag in mindering.

Bij de jaarruimteberekening wordt uitgegaan van de inkomensgegevens van het voorafgaande jaar. Op die regel geldt één uitzondering: in het jaar van (gedeeltelijke) staking van de onderneming kan de ondernemer verzoeken de gegevens van het jaar van staken te gebruiken.

Formule jaarruimteberekening

$$17\% (IG - AF) - 7,5 A - F - BS$$

Voor de jaarruimte 2009 zijn de volgende gegevens nodig:

IG = Inkomensgrondslag 2008

AF = De AOW-franchise 2009 is € 11.345 (2008: €11.155)

A = Pensioenaangroei 2008

F = Dotatie aan de oudedagsreserve (FOR) 2008

BS = Betaalde premies voor vrijwillige elementen in een pensioenregeling (in 2008) uit werknemersspaarregeling

Inkomensgrondslag (IG)

De inkomensgrondslag (IG) bestaat uit de som van:

- Winst uit onderneming, ofwel het bedrag vóór toevoeging aan en afnemning van de oudedagsreserve en vóór de ondernemersaftrek (bestaande uit de zelfstandigenaftrek, de aftrek voor speur- en ontwikkelingswerk, de meewerkaftrek en de stakingsaftrek).
- Het belastbare loon, ofwel loon uit tegenwoordige en vroegere dienstbetrekking. Met ingang van 1 januari 2006 behoort de bijtelling voor het privégebruik van de auto van de zaak tot het belastbare loon.
- Het belastbare resultaat uit overige werkzaamheden (bijvoorbeeld freelance werkzaamheden die niet in dienstbetrekking zijn verricht).
- De belastbare periodieke uitkeringen en verstrekkingen (onder andere lijfrentes, arbeidsongeschiktheidsrente en een alimentatie- of pensioenverrekeningslijfrente).

De inkomensgrondslag moet worden verminderd met de AOW-franchise (AF), om tot de premiegrondslag (PG) te komen waarmee rekening mag worden gehouden bij de jaarruimteberekening. Oftewel de (PG) is (IG-AF). De premiegrondslag (PG) is overigens gemaximeerd tot een absoluut maximum van € 155.827 voor het jaar 2009 (voor 2008 € 104.806).

Omdat met ingang van 1 januari 2008 het aantal aanbieders van lijfrenteproducten is uitgebreid, werd door de toenemende concurrentie een aanzuigende werking verwacht. Ter financiering is daarom besloten de premiegrondslag voor de berekening van de maximaal aftrekbare lijfrentepremie te verlagen van € 150.957 (2007) naar € 104.806 (2008). Doordat het arbeidspensioen geen maximale grondslag kent,

is het verschil met het lijfrenteregime toegenomen. Als gevolg hiervan zijn ondernemers en andere groepen die volledig zijn aangewezen op het lijfrenteregime in een relatief ongunstigere positie gekomen ten opzichte van werknemers die de mogelijkheid hebben om via de werkgever hun pensioen op te bouwen. Omdat het kabinet een verslechtering van de mogelijkheden voor pensioenopbouw voor de betreffende groepen onwenselijk acht, wordt in het Belastingplan 2009 de eerdere verlaging hersteld. Dit herstel heeft geen terugwerkende kracht. De maximum premiegrondslag gaat per 1 januari 2009 naar € 155.827. Voor de praktijk betekent dit dat een belastingplichtige die in 2009 een lijfrentepremie betaalt en deze wil terugwentelen naar 2008, rekening moet houden met de lage premiegrondslag van 2008.

Pensioenaangroei (A)

De pensioenaangroei (A) staat voor de aan het kalenderjaar toe te rekenen aangroei van de aan de belastingplichtige toekomende aanspraken van levenslang ouderdomspensioen (aangroei van tijdelijke pensioenen zoals het prepensioen worden buiten beschouwing gelaten). Dit geldt overigens alleen voor zover de aangroei het gevolg is van de toeneming van de diensttijd. Omdat bij deeltijdfuncties de pensioenen worden berekend met toepassing van de deeltijdfactor, werkt dit door in de vaststelling van de aangroei.

De aangroei van de pensioenaanspraken die het gevolg is van het deblokken uit een spaarloontegoed voor vrijwillige elementen in een pensioenregeling blijft voor de factor A buiten beschouwing.

Toetsing van het pensioentekort in een kalenderjaar vindt plaats aan de hand van de pensioenaangroei die is gerealiseerd in het voorafgaande kalenderjaar. De pensioen-uitvoerder (pensioenfonds/verzekeraar) moet de pensioenaangroei steeds uiterlijk tien maanden na afloop van het kalenderjaar hebben verstrekt. Dus vóór 1 november moet de werknemer de opgave van de factor A hebben ontvangen.

De berekening van de pensioenaangroei hangt af van de pensioenregeling. Binnen pensioenregelingen wordt onderscheid gemaakt tussen salaris/diensttijdregelingen en beschikbare premieregelingen.

Salaris/diensttijdregeling

Bij een salaris/diensttijdregeling (middelloon of eindloonregeling met jaarlijks opbouwpercentage) wordt de aangroei berekend door de pensioengrondslag (PG) te vermenigvuldigen met het opbouwpercentage voor het levenslang ouderdomspensioen (OP).

Formule pensioenaangroei

$PG \times \% \text{ opbouw OP}$

Sinds 1 januari 2006 geldt een verhoging van de pensioenaangroei voor de lijfrenteberekening als het pensioen op grond van de in de pensioenregeling vastgestelde ingangsdatum eerder ingaat dan bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd. De pensioenaangroei vanaf 2006 valt daardoor hoger uit dan de pensioenaangroei van voor het jaar 2006. De verhoging heeft pas gevolgen voor de jaarruimteberekening vanaf 2007, omdat de jaarruimteberekening van 2006 wordt berekend met de gegevens van 2005. Voor de berekening van de pensioenaangroei over 2006 wordt de uitkomst uit de formule vermenigvuldigd met een factor.

Factor voor de berekening van de pensioenaangroei

Vastgestelde ingangsdatum in de pensioenregeling:	Factor:
64 jaar of ouder, doch jonger dan 65 jaar	2 / 1,85
63 jaar of ouder, doch jonger dan 64 jaar	2 / 1,71
62 jaar of ouder, doch jonger dan 63 jaar	2 / 1,59
61 jaar of ouder, doch jonger dan 62 jaar	2 / 1,48
jonger dan 61 jaar	2 / 1,38

Beschikbare premieregeling

De pensioenaangroei op basis van een beschikbare premieregeling wordt bij de berekening van de jaarruimte vastgesteld met behulp van een staffel met leeftijdsafhankelijke factoren waarmee de op het kalenderjaar betrekking hebbende pensioenpremie moet worden vermenigvuldigd. Het percentage is uitgedrukt in een gezamenlijke premie voor het ouderdomspensioen, de premie voor het partnerpensioen en de vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid.

Met ingang van 1 januari 2006 zijn de factoren verhoogd. De pensioenaangroei vanaf 2006 valt daardoor net als bij een salaris/diensttijdregeling hoger uit dan de pensioenaangroei van voor het jaar 2006. De verhoging heeft pas gevolgen voor de jaarruimteberekening vanaf 2007, omdat de jaarruimteberekening van 2006 wordt berekend met de gegevens van 2005.

Dotatie aan de oudedagsreserve (F)

De factor F staat voor het bedrag waarmee de toevoeging aan de oudedagsreserve in een kalenderjaar de afnemering van die reserve bij het einde van dat jaar overtreft. Oftewel het gaat om het saldo van dotaties aan en afname van de oudedagsreserve, met dien verstande dat de factor niet negatief kan zijn. Voor de berekening van de jaarruimte moet voor de toepassing van de formule worden uitgegaan van de factor over het voorafgaande jaar.

Factor voor de berekening van de pensioenaangroei

Leeftijd belastingplichtige bij het begin van het kalenderjaar:	Factor tot en met 2005:	Factor vanaf 2006:
15 jaar of ouder, doch jonger dan 20 jaar is	0,30	0,36
20 jaar of ouder, doch jonger dan 25 jaar is	0,24	0,30
25 jaar of ouder, doch jonger dan 30 jaar is	0,20	0,25
30 jaar of ouder, doch jonger dan 35 jaar is	0,17	0,21
35 jaar of ouder, doch jonger dan 40 jaar is	0,14	0,17
40 jaar of ouder, doch jonger dan 45 jaar is	0,12	0,14
45 jaar of ouder, doch jonger dan 50 jaar is	0,10	0,12
50 jaar of ouder, doch jonger dan 55 jaar is	0,08	0,10
55 jaar of ouder, doch jonger dan 60 jaar is	0,07	0,08
60 jaar of ouder, doch jonger dan 65 jaar is	0,05	0,07

Voorbeeld jaarruimteberekening

In 2008 staakte Maaïke haar onderneming. De stakingswinst voor vrijval van de oudedagsreserve bedraagt € 160.000. Daarnaast heeft zij in 2008 nog een winst uit onderneming behaald van € 40.000. In de aangifte inkomstenbelasting wordt de jaarwinst nog verminderd met een dotatie aan de oudedagsreserve van € 4.800 en een zelfstandigenaftrek van € 6.968. De stakingswinst wordt verlaagd met de stakingsaftrek van € 3.630. In 2007 bedroeg de jaarwinst € 90.000 en is € 10.800 aan de oudedagsreserve gedoteerd.

Hoeveel bedraagt de jaarruimte voor Maaïke in 2008?

De formule voor de jaarruimte luidt $17\% (IG-AF) - 7,5A - F - BS$.

Voor de inkomensgrondslag (IG) mag in het jaar van staking van de onderneming ook worden uitgegaan van de inkomensgegevens in het jaar van staken in plaats van de gegevens van het voorafgaande jaar. Tot de inkomensgrondslag wordt ook de winst uit onderneming begrepen. Deze bestaat uit de jaarwinst en de stakingswinst. De toename van de oudedagsreserve alsmede de zelfstandigenaftrek en de stakingsaftrek behoren niet tot de grondslag. De winst uit onderneming bedraagt derhalve: € 160.000 + € 40.000 = € 200.000.

AOW franchise (AF) 2008: € 11.155

Premiegrondslag (PG): € 200.000 - € 11.155 = € 188.845. Echter: voor 2008 is het maximum € 104.806.

De jaarruimte 2008 bedraagt derhalve $17\% (€ 104.806) - 0 - € 4.800 = € 13.017$

De reserveringsruimte

Belastingplichtigen die in aanmerking komen voor de jaarruimte, maar daarvan om welke reden dan ook geen gebruik hebben gemaakt, kunnen deze later inhalen. Dit kan via de regeling van de reserveringsruimte, ook wel inhaaljaarruimte genoemd. Op grond hiervan krijgt een belastingplichtige die in de direct aan het kalenderjaar voorafgaande periode van zeven jaar minder lijfrentepremies heeft betaald dan op grond van de jaarruimte mogelijk was, een herkansing. Dus tekorten die zijn ontstaan door het niet benutten van de jaarruimte kunnen gedurende maximaal zeven jaar worden ingehaald.

De belastingplichtige mag het bedrag van de niet gebruikte jaarruimte inhalen tot maximaal 17% van de premiegrondslag van het jaar waarin inhaal plaatsvindt, met een absoluut maximum van € 6.703 (2009). Voor wie die bij aanvang van 2009 55 jaar of ouder is wordt dit bedrag verhoogd tot € 13.238.

De beschikbare reserveringsruimte wordt voor de laatste maal vermeerderd in het kalenderjaar waarin de belastingplichtige 65 jaar wordt. In dat jaar kan hij namelijk de jaarruimte voor de laatste maal gebruiken. De reserveringsruimte zelf zou daarvoor voor de laatste maal kunnen worden toegepast in het kalenderjaar dat hij 72 jaar wordt, ware het niet dat de uiterlijke ingangsdatum van de (tijdelijke) oudedagslijfrente moet ingaan in het kalenderjaar waarin hij 70 jaar wordt.

Op de reserveringsruimte is het zogenoemde fifo-systeem van toepassing. Dit betekent dat de niet-benutte jaarruimte geacht wordt in volgorde van ouderdom alsnog te worden benut. Deze rangorderegeling voorkomt dat de ruimte in recentere jaren wordt ingehaald, terwijl de ruimte in oudere jaren intussen verdampt. De reserveringsruimte wordt op verzoek bij de aangifte verleend.

Voorbeeld berekening reserveringsruimte

Peter is in 2008 56 jaar en heeft nog nooit gebruik gemaakt van de lijfrentepremieaftrek. Om zijn oudedagsvoorziening te optimaliseren wil hij de lijfrentepremieaftrek vanaf nu volledig benutten. In 2008 is hij met zijn werkgever overeengekomen om maximaal bij te sparen voor zijn pensioen. Daardoor is de jaarruimte in dat jaar voor hem nihil. Het jaarloon van Peter bedraagt in 2008 € 45.000. Daarnaast heeft Peter een auto van de zaak met een cataloguswaarde van € 40.000. Hiervoor geldt een bijtelling van 25%.

In de voorafgaande zeven jaar bedroeg de niet benutte jaarruimte:

Jaar	Niet-benutte jaarruimte vóór toepassing reserveringsruimte	Niet-benutte jaarruimte na toepassing reserveringsruimte
2001	€ 2.200	€ 0
2002	€ 2.600	€ 0
2003	€ 2.100	€ 0
2004	€ 2.900	€ 0
2005	€ 2.600	€ 0
2006	€ 2.300	€ 616
2007	€ 2.400	€ 2.400
Totaal:	€ 17.100	€ 3.016

Wat is de reserveringsruimte voor Peter in 2008?

Inkomensgrondslag (IG): € 45.000 + € 10.000
(25% cataloguswaarde auto) = € 55.000

De premiegrondslag (PG): € 55.000 - € 11.155 = € 43.845
(PG=IG-AF)

Niet benutte jaarruimte: € 17.100
(Peter is 56, de maximale aftrek bedraagt € 13.016)

De reserveringsruimte 2008 is € 7.453,65, dat is 17% van € 43.845. Na toepassing van de reserveringsruimte van 2008 resteert € 3.016. Daarvan kan € 616 in een van de volgende vijf jaren worden gebruikt en € 2.400 in een van de volgende zes jaren.

Tijdstip lijfrentepremieaftrek

Via een bij de aangifte inkomstenbelasting te maken keuze kan de belastingplichtige een premie of een koopsom over een bepaald belastingjaar aftrekken. Om een lijfrentepremie in een jaar in aanmerking te kunnen nemen, moet deze premie in dat jaar zijn verschuldigd. Bovendien dient betaling of verrekening in hetzelfde jaar te plaats te vinden.

Terugwenteling

Vaak is pas na afloop van het kalenderjaar bekend wat de precieze hoogte is van het door de belastingplichtige gerealiseerde belastbare inkomen. Dit geldt vooral voor de winst van zelfstandig ondernemers. Om te voorkomen dat inschattingfouten van de maximaal aftrekbare lijfrentepremie worden gemaakt, is de zogenoemde terugwentelingsregeling in de Wet IB 2001 opgenomen.

De terugwentelingsregeling houdt in dat lijfrentepremies of koopsommen die op grond van de jaarruimte en de reserveringsruimte binnen drie maanden na afloop van het kalenderjaar door de verzekeringnemer zijn verschuldigd en betaald en tevens door de verzekeraar zijn ontvangen, kunnen worden aangemerkt als premies die in dat kalenderjaar zijn betaald.

Terugwenteling geldt ook voor lijfrentepremies die in het kader van de omzetting van de oudedagsreserve respectievelijk de stakingswinst in een lijfrente binnen zes maanden na afloop van het kalenderjaar zijn betaald. Voorwaarde voor terugwenteling is dat de verzekeringnemer hier in zijn aangifte over het betreffende kalenderjaar om moet verzoeken.

Uiterste terugwentelingsdata belastingjaar 2008

Jaarruimte	1 april 2009
Reserveringsruimte	1 april 2009
Omzetting oudedagsreserve	1 juli 2009
Omzetting stakingswinst	1 juli 2009

4. Nieuw regime lijfrente in box 1 en box 3

Box1/box3-splitsingsproblematiek

In hoofdstuk 3 is besproken aan welke voorwaarden de verzekeringnemer moet voldoen om de premie voor een lijfrente nieuw regime in aftrek te kunnen brengen op het box 1 inkomen. Het kan echter voorkomen dat een lijfrente is opgeemaakt als een box 1 lijfrente, maar dat een deel van de premie (om uiteenlopende redenen) niet in aftrek is gebracht.

Het ontstaan van de splitsingsproblematiek

Met de introductie van de wet IB 2001 is bepaald dat de termijnen van lijfrentes alleen belastbaar zijn in box 1 als de daarvoor betaalde premies als uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking zijn genomen. Zijn premies niet in aftrek gebracht, dan maakt de lijfrenteaanspraak naar evenredigheid deel uit van box 3.

Bovendien is in de wet IB 2001 de regel verlaten dat een lijfrentepremie zoveel mogelijk aftrekbaar aan box 1 wordt toegerekend. Verzekeringnemers hebben daardoor nu de keuze om de premie voor een lijfrente geheel of gedeeltelijk in box 1 of in box 3 te verantwoorden. Er is dus sprake van keuze. Het kan echter zijn dat de verzekeringnemer zich niet bewust is van de niet-aftrekbaarheid van een deel van de premie. Er volgt dan een correctie van de aangifte. Dit kan nog tot jaren na betaling van de lijfrentepremie. Er is dan geen sprake van een keuze maar van een vergissing. Keuze of vergissing, de uitkomst is hetzelfde: de waarde van de lijfrente naar rato van de niet-afgetrokken premie moet voortaan in box 3 worden verantwoord. Hetzelfde doet zich voor als de verzekeringnemer in een jaar vergeet om zijn aftrek te claimen. Hiermee is de box 1/box 3-splitsingsproblematiek ontstaan.

Voorbeelden splitsingsproblematiek

Bert sluit een lijfrente tegen een koopsom van € 10.000. Van deze koopsom kan hij binnen de jaarruimte € 7.500 aftrekken. Hij besluit echter slechts € 5.000 af te trekken. Het gevolg hiervan is dat de lijfrente voor de helft van de premie in box 1 valt en voor de helft van de waarde in box 3. De waarde zal jaarlijks stijgen. Dit betekent dat jaarlijks ook een berekening voor de heffing in box 3 moet worden gemaakt.

Christy sluit een lijfrente tegen een koopsom van € 20.000. Ze denkt binnen de jaarruimte de gehele koopsom te kunnen aftrekken. In haar aangifte voert ze dan ook een lijfrentepremieaftrek op van € 20.000. De Belastingdienst constateert bij controle een fout in de berekening van de jaarruimte. Maximaal is niet € 20.000, maar € 19.500 aftrekbaar. De aangifte wordt gecorrigeerd. Dit heeft tot gevolg dat de lijfrente gedurende de gehele looptijd voor € 500 / € 20.000-deel van de waarde in box 3 moet worden opgegeven.

Dirk sluit een lijfrente tegen een koopsom van € 3.000. Deze koopsom kan hij binnen de jaarruimte volledig aftrekken. Hij vergeet echter de aftrek in zijn aangifte te claimen. Daar komt hij pas jaren later achter. De lijfrente van Dirk valt voor de volledige waarde in box 3.

Splitsing administratief lastig

Verzekeraars weten bij het afsluiten van een lijfrente niet of (delen van) de premie al dan niet worden afgetrokken. Zij gaan er in de administratie vanuit dat de gehele premie in box 1 in aanmerking wordt genomen, totdat het tegendeel blijkt. Is dat aan de orde, dan zijn verzekeraars genooddaakt (te proberen) binnen de administratie van één lijfrentecontract een splitsing aan te brengen tussen een box 1-deel en een box 3-deel. Voor het box 1-deel is alleen de afgetrokken premie van belang. Van het box 3-deel moet jaarlijks de waarde (in het economische verkeer) van de deelaanspraak worden vastgesteld. In de praktijk levert deze splitsing administratieve problemen op voor zowel de verzekeraar, de belastingplichtigen als de Belastingdienst.

Belastingplan 2009: vorm is bepalend

Om het splitsingsprobleem op te lossen heeft het ministerie van Financiën in het Belastingplan 2009 voorgesteld dat de vormgeving van een polis bepaalt of een premie als lijfrente-premie aftrekbaar is of niet. Als een polis voldoet aan de eisen die de Wet IB 2001 aan een lijfrente stelt, is de premie in beginsel aftrekbaar en valt de lijfrente per definitie volledig in box 1. De lijfrente is 'in beginsel aftrekbaar' omdat uiteraard niet meer aftrek bestaat dan voor de maxima van de jaar- en reserveringsruimte en de aftrekmogelijkheden voor zelfstandig ondernemers.

De bestaande keuzemogelijkheid om een premie niet, of niet geheel, af te trekken (en daarmee een box 3-deel te creëren) komt hiermee te vervallen. Ook al is een premie niet daadwerkelijk afgetrokken, hij geldt toch als te zijn afgetrokken. Elke uitkering die uit de lijfrente voortvloeit, is belast. Onder voorwaarden bestaat wel de mogelijkheid om een niet-afgetrokken premie via correctie van de aangifte of ambtshalve vermindering alsnog af te trekken. Dit regime geldt ook voor de lijfrentebankrekening en het lijfrentebeleggingsrecht.

Aanvullende maatregelen

Het systeem in het Belastingplan 2009 werkt eenvoudig maar ruw: als de premie de maximale aftrek overstijgt, is er voor dat deel geen aftrek, maar zijn alle termijnen wel volledig belast. Dit voorstel is eenvoudig, maar er ontstaan problemen bij de toepassing op lopende lijfrentepolissen. Om te voorkomen dat de maatregel te ruw uitwerkt is in het wetsvoorstel een tweetal aanvullende maatregelen opgenomen:

- Invoering van de beperkte saldomethode
- Overgangsmaatregel voor niet afgetrokken premies over de periode 2001 tot en met 2008

Invoering van de beperkte saldomethode

Als de niet-afgetrokken premie voor een als box 1 opgemaakt lijfrentecontract niet meer bedraagt dan € 2.269 per jaar per belastingplichtige, is de saldomethode van toepassing. De saldomethode houdt in dat de uitkeringen pas worden belast vanaf het moment dat een hoger bedrag wordt uitgekeerd dan in totaal aan premies is betaald.

Overgangsmaatregel voor niet afgetrokken premies over de periode 2001 tot en met 2008

Voor belastingplichtigen die in de periode 2001 tot en met 2008 niet-afgetrokken premies hebben betaald, is de saldo-methode onbeperkt van toepassing. Met andere woorden: de grens van € 2.269 per jaar per belastingplichtige geldt hier niet.

5. Bestedingsmogelijkheden

Keuzevrijheid verzekeringnemer

Bij een verzekeringnemer die een lijfrenteverzekering heeft afgesloten, kunnen zich omstandigheden voordoen die gevolgen hebben voor de lijfrente. Zo kan bijvoorbeeld de wens bestaan om termijnen te ontvangen als gevolg van overlijden. Daarnaast kan door een verandering van omstandigheden een gekozen lijfrentevorm niet meer aan de wensen voldoen, waardoor een omzetting in een andere lijfrentevorm gewenst is. Zelfs afkoop kan noodzakelijk of gewenst zijn. Op dat moment moeten keuzes worden gemaakt, daarbij rekening houdend met wat wel en niet fiscaal is toegestaan.

Aankoop direct ingaande lijfrente

Veelal is de hoogte van de termijnen bij aanvang van de lijfrenteverzekering nog niet vastgesteld (gerichte lijfrente). Op expiratedatum, oftewel de lijfrente-ingangsdatum, dient het expiratiekapitaal als koopsom voor een wettelijk toegestane lijfrentevorm of combinatie van lijfrentevormen (zie hoofdstuk 2). Het kapitaal komt toe aan de begunstigde.

Onzekerheidseis

Voor een tijdelijke lijfrente geldt de zogenoemde 'onzekerheidseis'. Dat wil zeggen dat de termijnen voor hun totale looptijd afhankelijk moeten zijn van een onzekere factor. Bij een afhankelijkheid van het leven van een natuurlijk persoon is dat de kans op overlijden van de verzekerde. Deze sterftekans, gebaseerd op de meest recente sterftetafel, moet op basis van jurisprudentie ten minste ongeveer 1% bedragen. De minimale duur van de lijfrente kan worden bepaald met de tabel 'minimale duur lijfrente bij 1%-sterftetekans' (pagina 16).

Bij aankoop van een lijfrente op twee levens worden de sterftetekansen vermenigvuldigd ter beoordeling van het onzekerheidsvereiste. De looptijd van de lijfrente wordt dan relatief lang. De Kennisgroep Verzekeringsproducten heeft goedgekeurd dat als twee periodieke uitkeringen worden bedongen, die wel op dezelfde polis worden vermeld, deze afzonderlijk kunnen

worden getoetst aan het onzekerheidsvereiste. De langste van de twee looptijden wordt dan doorslaggevend. De looptijd kan daardoor aanzienlijk worden verkort.

Voorbeeld

Anneke van 36 jaar wil een lijfrente aankopen. Op basis van de onzekerheidseis is de minimale duur ruim 9 jaar. Echtgenoot Klaas is 40 jaar. Voor hem is de minimale duur ruim 5 jaar. Bij aankoop van de lijfrente op beide levens komt de looptijd uit op zo'n 24 jaar. Worden echter twee periodieke uitkeringen bedongen op één polis, dan is de looptijd minimaal ruim 9 jaar.

Aankoop binnen redelijke termijn

Bij expiratie van de verzekering moet de lijfrenteclausule binnen een redelijke termijn ten uitvoer worden gebracht. In de praktijk bestaat hierover onduidelijkheid. Om uniformiteit te creëren en zoveel mogelijk zekerheid te bieden heeft de staatssecretaris van Financiën in een besluit van 3 juni 2008 een minimumtermijn aangegeven voor de verschillende situaties.

De redelijke termijn voor de vaststelling van een nabestaandenlijfrente is vastgesteld op twaalf maanden na de datum van overlijden van de verzekerde. Is de verzekerde op de expiratedatum van de verzekering in leven, dan bedraagt de termijn zes maanden. Het komt ook voor dat de verzekerde overlijdt voordat hij de lijfrente heeft kunnen aangaan. Vaak zijn verzekeraars dan bereid om een lijfrente ten behoeve van de nabestaanden aan te bieden. De termijn vangt dan aan op de datum van overlijden van de verzekerde. Soms wordt een verzekeraar niet binnen de minimumtermijn op de hoogte gesteld van het overlijden van de verzekerde omdat de begunstigde niet op de hoogte is van het bestaan van de lijfrente. In dat geval gaat de termijn van twaalf maanden pas in op het moment dat de verzekeraar of de begunstigde de informatie hebben ontvangen.

Overschrijding redelijke termijn

Bij overschrijding van de redelijke termijn wordt de nieuw regime lijfrente fiscaal geacht te zijn afgekocht. Dit betekent dat de som van de in aftrek gebrachte premies, inclusief het behaalde rendement, als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen bij het inkomen in box 1 (progressieve belasting-

Minimale duur lijfrente bij 1%-sterftekans

Leeftijd	Minimumlooptijd lijfrente in jaren en maanden		Leeftijd	Minimumlooptijd lijfrente in jaren en maanden	
	Man	Vrouw		Man	Vrouw
0	19,9	29,7	45	3,11	4,8
1	28	37	46	3,8	4,4
2	27,9	36,6	47	3,4	4
3	27,2	35,9	48	3,1	3,9
4	26,6	34,11	49	2,10	3,6
5	25,10	34,1	50	2,7	3,4
6	25	33,2	51	2,4	3,1
7	24,3	32,4	52	2,2	2,11
8	23,5	31,5	53	2	2,8
9	22,7	30,6	54	1,10	2,6
10	21,10	29,7	55	1,8	2,4
11	21	28,9	56	1,6	2,2
12	20,2	27,10	57	1,5	2,1
13	19,5	27	58	1,3	1,11
14	18,8	26,2	59	1,2	1,9
15	18	25,3	60	1,1	1,8
16	17,4	24,6	61	1	1,6
17	16,10	23,8	62	10 maanden	1,5
18	16,4	22,11	63	9	1,4
19	16	22,1	64	9	1,3
20	15,8	21,4	65	8	1,1
21	15,4	20,7	66	7	12 maanden
22	15	19,9	67	6	11
23	14,7	19	68	6	10
24	14,2	18,3	69	5	9
25	13,8	17,5	70	5	8
26	13,2	16,8	71	4	7
27	12,8	15,11	72	4	7
28	12,2	15,2	73	4	6
29	11,8	14,5	74	3	5
30	11,2	13,8	75	3	5
31	10,7	12,11	76	3	4
32	10,1	12,2	77	2	4
33	9,6	11,5	78	2	4
34	9	10,9	79	2	3
35	8,5	10,1	80	2	3
36	7,11	9,5	81	2	3
37	7,5	8,9	82	2	2
38	6,11	8,2	83	2	2
39	6,4	7,7	84	1	2
40	5,11	7	85	1	2
41	5,5	6,5	86	1	2
42	5,1	5,11	87	1	2
43	4,8	5,6	88	1	1
44	4,3	5,1	89	1	1

heffing tot maximaal 52%) worden geteld. Bovendien wordt over de waarde van de lijfrente 20% revisierente geheven. Verzoeken om toepassing van de hardheidsclausule worden afgewezen. Verzekeraars zijn op grond van voorschriften van de Belastingdienst verplicht om niet-naleving van de redelijke termijn door te geven (via de renseignering).

Bij overschrijding van de termijn is het de rol van de begunstigde om aannemelijk te maken, dat de overschrijding niet aan hem te wijten is. De belastinginspecteur beoordeelt of de termijn redelijk is, of dat de overschrijding van de termijn niet aan de begunstigde te wijten is. In het besluit haalt de staatssecretaris van Financiën twee voorbeelden aan waarbij overschrijding billijk is:

- offerte te laat verstrekt;
- termijn te laat gemeld.

Offerte te laat verstrekt

Het komt voor dat de begunstigde alles heeft gedaan wat in redelijkheid van hem kan worden verwacht om de lijfrente te laten ingaan binnen de redelijke termijn, maar dat door toedoen van de verzekeraar of de tussenpersoon de offerte te laat is verstrekt. In zo'n geval is het lastig voor de belastingplichtige om te laten zien dat de overschrijding niet aan hem te wijten is. Tot verschijning van het besluit was de ervaring dat een belastinginspecteur geen uitzonderingen toestaat. Met het besluit van 3 juni 2008 lijkt enige ruimte te zijn ontstaan.

Termijn te laat gemeld

Een ander voorbeeld genoemd in het besluit is de situatie dat door een administratieve fout de begunstigde niet door de verzekeraar of door de tussenpersoon voor het einde van de termijn op de hoogte is gesteld van het verstrijken van deze datum. Als in dat geval de overschrijding niet aan de begunstigde te wijten is, kan de belastinginspecteur goedkeuren dat de termijn nog niet is overschreden.

Lijfrentetermijnen en belasting

De termijnen van nieuw regime lijfrentes worden in beginsel belast in box 1. Als de koopsom of premie geheel is afgetrokken, zijn alle termijnen van de lijfrente volledig belast. Was slechts een deel van de koopsom of premie aftrekbaar, dan worden de termijnen in beginsel belast volgens de saldomethode. Zowel de ingangsdatum van de lijfrente, als de hoogte van de niet afgetrokken premies bepalen welk overgangsrecht van toepassing is (zie hoofdstuk 6 en 4).

De verzekeraar moet progressief loonbelasting en premies volksverzekeringen inhouden over de termijnen van lijfrente. Deze hoofdregel geldt als de begunstigde meerderjarig is (met ingang van 1 januari 2009 ook voor minderjarigen) en in Nederland woont. Sinds 2006 wordt er op de termijnen tevens een inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringswet ingehouden. De verzekeraar verstrekt geen vergoeding voor deze bijdrage. Voor 2009 bedraagt deze bijdrage 4,8% (5,1% in 2008) over een maximum inkomen van ruim € 32.000 (€31.231 in 2008).

Als de begunstigde in het buitenland woont, is de belastingheffing afhankelijk van het geldende belastingverdrag. Is er geen verdrag, of wordt de heffingsbevoegdheid volgens het verdrag toegewezen aan Nederland, dan mag Nederland sinds 1 januari 2001 inkomstenbelasting heffen. Als een verdrag heffing toekent aan de woonstaat (en dat is meestal het geval), dan hangt het van de regelgeving van de woonstaat af of daar inkomstenbelasting wordt geheven over de lijfrentetermijnen. In de regel is dit wel het geval. Als op basis van het verdrag de heffing aan het buitenland wordt toegewezen, moet de begunstigde aan zijn verzekeraar een verklaring van de Belastingdienst Particulieren Buitenland in Heerlen overleggen. Hieruit moet blijken dat de Nederlandse verzekeraar de inhouding van loonheffing achterwege mag laten.

Uitstel of voortzetting

Bij expiratie van de nieuw regime lijfrente wenst de begunstigde nog geen lijfrente aan te kopen, bijvoorbeeld omdat hij nog enkele jaren doorwerkt en daarom nog geen behoefte heeft aan aanvullend inkomen. Een dergelijke nieuwe verzekering wordt beschouwd als een voortzetting van de oude verzekering.

De voortgezette verzekering mag bij elke professionele verzekeraar worden afgesloten. Het verzekerde kapitaal moet de oude verzekeraar rechtstreeks aan de nieuwe verzekeraar overmaken. Als een oorspronkelijk bij een professionele verzekeraar afgesloten lijfrenteverzekering wordt voortgezet bij een niet-professionele verzekeraar, bijvoorbeeld een eigen BV, staat dat gelijk met afkoop en leidt dat derhalve tot progressieve heffing.

Als de oorspronkelijke verzekering gedeeltelijk was geclausuleerd, bijvoorbeeld alleen de uitkering bij leven, moet bij voortzetting op de expiratedatum de voortgezette verzekering in zijn

geheel worden geclausuleerd. Het kapitaal dat op de expiratedatum beschikbaar komt, vloeit immers geheel voort uit het 'levendeel'. Zou bij de voortgezette verzekering vervolgens alleen het verzekerde kapitaal bij leven worden geclausuleerd, dan is sprake van een gedeeltelijke afkoop en wordt over dat deel progressief belasting geheven. Voorts wordt 20% revisierente geheven.

Afkoop aanspraak op lijfrente

Als een begunstigde niet tot aanwending van lijfrentetermijnen overgaat, wordt de afkoopsom als bedrag ineens uitgekeerd. In dat geval wordt de afkoopsom progressief bij de verzekeringnemer belast in box 1. Daarnaast wordt over de waarde 20% revisierente geheven.

De verzekeraar heeft op dit moment nog geen inhoudingsplicht over de afkoopsom. Deze kan dus bruto worden uitbetaald. Wel doet de verzekeraar hiervan een opgave aan de fiscus (renseignering). Op basis van het Belastingplan 2009 wordt per 1 januari 2010 de inhoudingsplicht uitgebreid. Eén van de inkomensbestanddelen waarop deze uitbreiding betrekking heeft, is de afkoopsom van een nieuw regime lijfrente.

Begunstigde in het buitenland

Woonde de verzekeringnemer (inmiddels) in het buitenland, dan moet worden nagegaan of er een verdrag is ter voorkoming van dubbele belastingheffing. Als het verdrag heffing toewijst aan de woonstaat, dan is daadwerkelijke belastingheffing afhankelijk van de wetgeving aldaar. Over afkoopsommen wordt lang niet altijd geheven. Wijst het verdrag de heffingsbevoegdheid toe aan Nederland, of is er geen verdrag, dan vindt de staatssecretaris van Financiën dat de afkoopsom voor een buitenlandse belastingplichtige tot het belastbaar inkomen uit werk en woning in Nederland behoort.

Afkoop kleine lijfrente

Voor bancaire lijfrentes is sinds 1 januari 2008 de mogelijkheid opgenomen om het tegoed van de lijfrentespaarrekening ineens uit te keren. Dat kan als de op jaarbasis minimaal uit te

keren termijnen erg laag zouden worden. Voor wat betreft de hoogte van het bedrag is aangesloten bij de in de Pensioenwet opgenomen regeling voor de afkoop van kleine pensioenen. Het gaat hierbij voor 2008 om een bedrag van € 406,44 per belastingplichtige, per jaar.

Verzekeraars lopen al jaren tegen het probleem aan van de verplichte periodieke uitkeringen op basis van zeer kleine kapitalen. Door de verzekeraars is er nadrukkelijk op aangedrongen om deze afkoop ook voor verzekeraars toe te staan. Tot in 2008 is daar nog niet toe overgegaan, maar in het Belastingplan 2009 wordt voor kleine lijfrentekapitalen een afkoopmogelijkheid geïntroduceerd. Hierbij gaat het om vaak premievrij gemaakte lijfrente-verzekeringen met een relatief beperkte waarde. In de praktijk bestaat de behoefte om deze kleine lijfrentekapitalen te kunnen afkopen. De heffing van revisierente wordt echter als beletsel ervaren om tot afkoop over te gaan. Dit wetsvoorstel voorziet in een fiscaal soepele regeling voor lijfrentecontracten waarvan de waarde niet meer bedraagt dan € 4.068 (bedrag 2009). Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd. Lopen meerdere kleine lijfrentepolissen bij één verzekeraar, dan moeten deze eerst samengevoegd worden om te beoordelen of de regeling van toepassing is. Hierdoor komt de regeling van de revisierente niet in beeld. Over de afkoopsom is uiteraard wel inkomstenbelasting verschuldigd. Er is overigens geen enkele verplichting om kleine lijfrentekapitalen af te kopen. Verzekeraar en verzekeringnemer kunnen dit overeenkomen. Dezelfde afkoopregels zullen gelden voor de lijfrentespaarrekening en het lijfrentebeleggingsrecht.

Gedeeltelijk afkopen

Gedeeltelijk afkopen door jaarlijks een deel van de afkoopsom te genieten is niet toegestaan. Er zou immers een wisselende lijfrente kunnen ontstaan die niet voldoet aan de eis van 'vast en gelijkmatig' (zie hoofdstuk 1). Deels afkopen is mogelijk, mits dit niet in strijd komt met de lijfrentedefinitie. Fiscaal is hierbij de voorwaarde gesteld dat uit de verzekering maximaal tweemaal een bedrag mag worden onttrokken (afgekocht), niet groter dan de helft van de betaalde premies of koopsom. Bij een derde onttrekking wordt aangenomen dat de verzekering geheel (voor het restant van de waarde) is afgekocht, tenzij op dat moment een lijfrente is aangekocht (zie onder 'Aankoop direct ingaande lijfrente').

6. Overgangsrecht

Wet inkomstenbelasting 2001

Op 1 januari 2001 trad Wet IB 2001 in werking. Het overgangsrecht van de Belastingherziening 2001 is terug te vinden in de Invoeringswet Wet IB 2001. De Invoeringswet kent een overgangsregeling die inbreuk maakt op oude regels voor oud regime lijfrentes (pre-Brede herwaarderingslijfrentes), Brede herwaarderingslijfrentes en saldolijfrentes. In dit hoofdstuk leest u onder meer over het overgangsrecht voor saldolijfrentes en Brede herwaarderingslijfrentes. Ook het overgangsrecht voor de overbruggingslijfrente komt aan de orde.

Saldolijfrente

De pure saldolijfrente was een stamrecht, ofwel een recht op een periodieke uitkering, waarvan de premie in het geheel niet aftrekbaar is geweest. Aftrek werd ook niet beoogd. De vormgeving lijkt sterk op een gefaciliteerde lijfrente. In de polis staat echter een clause die ertoe leidt dat de lijfrentepremie niet aftrekbaar is. Zo'n clause bepaalt dat de verzekering te vervreemden is en/of als voorwerp tot zekerheid mag dienen. De polis moet wél een afkoopverbod behelzen, anders is er fiscaal geen sprake van een recht op periodieke uitkering.

De saldolijfrente is vaak gesloten als instrument van taxplanning. Beoogd werd om de heffing een aantal jaren uit te stellen respectievelijk de heffing over de termijnen naar een andere persoon te verschuiven. De saldolijfrente werd vaak tegen betaling van een koopsom gesloten. De mogelijkheid van uitstel van de heffing lag besloten in de saldomethode. De saldomethode houdt in dat de termijnen pas worden belast als de som van de termijnen meer bedraagt dan het deel van de koopsom of premie dat niet voor aftrek in aanmerking is gekomen.

De periodieke uitkeringen worden altijd bij de begunstigde belast, ook als deze een minderjarig kind is of een echtgeno(o)t(e) met het laagste inkomen. Als zij een lager inkomen hebben dan de belastingplichtige (de verzekeringnemer van de saldo-lijfrente), dan kan het aantrekkelijk zijn hen als begunstigde aan te wijzen zodra de saldomethode is uitgewerkt en over de termijnen belasting is verschuldigd. Bij een saldolijfrente hoeven de uitkeringen niet vast en gelijkmatig te zijn.

Lijfrente waarvan de premie niet aftrekbaar is, gesloten na 1 januari 2001

Lijfrenteverzekeringen waarvan de premie niet aftrekbaar is en die zijn gesloten na 1 januari 2001 vallen volledig in box 3. Dat betekent dat taxplanning bij deze verzekeringen niet meer mogelijk is.

Saldolijfrente gesloten na 14 september 1999 en vóór 1 januari 2001

Ook saldolijfrentes gesloten na 14 september 1999 vallen vanaf 1 januari 2001 in box 3. De uitkeringen uit deze lijfrente zijn onbelast. Verzekerden hebben in 2001 over het rentebestanddeel afgerekend met de Belastingdienst. Het verschil tussen de waarde op 31 december 2000 en de gestorte koopsom (premies) werd belast in box 1, op verzoek tegen het bijzondere tarief van 45%.

Saldolijfrente gesloten vóór 14 september 1999

Verzekeringen die vóór 14 september 1999 als saldolijfrente zijn gesloten worden ook na 1 januari 2001 volgens de saldomethode behandeld. De lijfrentetermijnen zijn pas belast als zij uitkomen boven het niet aftrekbare deel van de koopsom. Wel hadden de verzekeringnemers de mogelijkheid om op verzoek in 2001 over het rentebestanddeel af te rekenen met de Belastingdienst. Het verschil tussen de waarde op 31 december 2000 en de gestorte koopsom (premies) werd dan belast. Op verzoek tegen het bijzondere tarief van 45%. Als in 2001 over het rentebestanddeel is afgerekend, valt de lijfrente vanaf 1 januari 2001 in box 3 onder de vermogensrendementsheffing. Wanneer de verzekeringnemer niet heeft gekozen voor afrekenen in 2001, wordt de lijfrente behandeld als voorheen. In 2021 wordt, indien de verzekering dan nog bestaat, alsnog verplicht afgerekend over het rentebestanddeel, op verzoek tegen het bijzondere tarief van 45%. De uitkeringen uit deze verzekering zijn dan verder onbelast. Slechts in die gevallen waarin tussen 14 september 1999 en 1 januari 2001 per jaar meer dan € 2.269 aan premie is betaald, geldt een afwijkende behandeling. In dat geval is over het rentebestanddeel in dat meerdere, op 1 januari 2001 verplicht afgerekend.

Brede herwaardering

Voor lijfrentecontracten die onder de regelgeving van de Brede herwaardering zijn gesloten is met de invoering van de Wet IB 2001 per 1 januari 2001 overgangsrecht van toepassing. Het betreft hier het volgende:

- koopsompolissen gesloten in de periode van 1 januari 1992 tot en met 31 december 2000;
- lijfrente verzekeringen tegen premiebetaling gesloten in de periode van 16 oktober 1990 tot en met 31 december 2000.

Koopsompolissen

De uitkering van een lijfrente verzekering tegen koopsom wordt afgewikkeld volgens het Brede herwaarderingsregime.

Lijfrente verzekeringen tegen premiebetaling

De premies van een premiebetalende lijfrente zijn aftrekbaar voor zover de Wet IB 2001 aftrek mogelijk maakt (zie hoofdstuk 3). Als uit hoofde van een lijfrente verzekering die ten tijde van de invoering van de Wet IB 2001 al bestond een premie wordt betaald die groter is dan de maximale lijfrente aftrek, dan valt het aftrekbare deel in box 1 en het niet aftrekbare deel in box 3 (zie hoofdstuk 4).

Lijfrente verzekeringen die reeds op 14 september 1999 bestonden en sindsdien niet meer zijn gewijzigd of verhoogd vallen volledig in box 1, mits het niet-aftrekbare deel van de premie niet groter is dan € 2.269. Dit deel valt in box 1 onder de werking van de saldomethode. Als het niet-aftrekbare deel van de premie maximaal € 2.269 bedraagt vindt geen splitsing plaats in een box 1 deel en in een box 3 deel, maar blijft de gehele verzekering in box 1. Dit is geen keuzemogelijkheid, maar is wettelijk vastgelegd.

De saldomethode uit de overgangsregeling van de Invoeringswet geldt tot 1 januari 2021. De saldomethode geldt voor het niet-afgetrokken deel in de premie, betaald na 1 januari 2001, van maximaal € 2.269 per jaar en per verzekering. Daarnaast is er het voorgestelde overgangsrecht uit hoofde van het Belastingplan 2009 (zie hoofdstuk 4). Deze twee soorten overgangsrecht komen naast elkaar, maar kunnen niet cumuleren. In het wetsvoorstel is daarom bepaald dat als gebruik gemaakt wordt

van de overgangsregeling van de Invoeringswet, het overgangsrecht van het Belastingplan geen toepassing vindt. In een voorkomend geval zal dus voor de periode 2009 tot en met 2020 de saldomethode voor maximaal € 2.269 per jaar en per verzekering gelden. Vanaf 2021 wordt de saldomethode vervolgens op grond van de overgangsregeling uit het Belastingplan 2009 beperkt tot € 2.269 per jaar.

Omdat de regelgeving voor de afwikkeling van Brede herwaardering-lijfrentes vrijwel gelijk is aan die van de Wet IB 2001-lijfrentes, heeft de wetgever op Brede herwaardering-lijfrentes de regelgeving voor Wet IB 2001-lijfrentes overeenkomstig van toepassing verklaard.

Een verschil tussen een Brede herwaardering-lijfrente en Wet IB 2001-lijfrente betreft de ingangsdatum. De (levenslange) oudedagslijfrente van de Wet IB 2001 kent een uiterlijke ingangsdatum in het jaar waarin de verzekerde 70 jaar wordt. Omdat het Brede herwaardering-regime de uiterlijke ingangsdatum vrijlaat, kan de ingangsdatum hier na de 70-jarige leeftijd liggen. Voorwaarde hierbij is wel dat vóór 1 januari 2001 al in de polis een ingangsdatum was opgenomen waaruit blijkt dat de lijfrentetermijnen pas zullen ingaan na het jaar waarin de verzekeringnemer de leeftijd van 70 jaar heeft bereikt.

Overbruggingslijfrente

Met de invoering van de Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en de introductie levensloopregeling (kortweg Wet VPL) per 1 januari 2006, werden de mogelijkheden van vroegpensioen afgeschaft. Omdat de overbruggingslijfrente naar zijn aard ook een vorm van vroegpensioen is, werd tegelijkertijd de overbruggingslijfrente afgeschaft. Wel worden op grond van overgangsrecht op 31 december 2005 bestaande overbruggingslijfrentes geëerbiedigd. Hoewel voor deze polissen geen premies meer kunnen worden afgetrokken, kan de waarde van de polis in de toekomst worden uitgekeerd in termijnen tot 65 jaar of eerdere pensioendatum. In het lijfrentecontract hoeft de overbruggingslijfrente voor dit overgangsrecht niet al te zijn opgenomen. Zo kan ook een combinatie van een levenslange oudedagslijfrente en een nabestaandenlijfrente na 2005 worden omgezet in een overbruggingslijfrente. Een nieuwe overbruggingslijfrente kan alleen nog worden

aangekocht met lijfrentekapitaal waarvoor de koopsom of de premies vóór 1 januari 2006 in aftrek zijn gebracht.

Lijfrenteverzekerings gesloten vóór 1 januari 2006

Het volledige kapitaal van koopsompolissen die zijn gesloten vóór 1 januari 2006 kan worden aangewend voor een overbruggingslijfrente. Dit geldt tevens voor een verzekering tegen koopsom die in 2006 tot stand is gekomen, maar waarvan de koopsom naar 2005 is teruggewenteld.

Ná 31 december 2005 nog premiebetalende lijfrenteverzekerings

Voor lijfrenteverzekerings die na 31 december 2005 nog premiebetalend zijn, kan alleen met het gedeelte ter grootte van de waarde in het economisch verkeer (WEV) op 31 december 2005 een overbruggingslijfrente worden aangekocht. Het resterende gedeelte van het lijfrentekapitaal moet worden aangewend voor een (tijdelijke) oudedagslijfrente of nabestaandenlijfrente. Een in 2006 betaalde premie (of koopsom) die is teruggewenteld naar 2005 mag bij de WEV per 31 december 2005 worden opgeteld.

Tijdelijke oudedagslijfrente

Met ingang van 1 januari 2006 is ook de regelgeving voor de tijdelijke oudedagslijfrente gewijzigd. Hier geldt geen overgangsrecht. Tot 1 januari 2006 mocht de ingangsdatum van de tijdelijke oudedagslijfrente ook vóór de 65-jarige leeftijd liggen, namelijk op het moment dat het pensioen vóór 65 jaar ingaat. In een dergelijk geval mocht de ingangsdatum op de vroegere pensioendatum worden gesteld. Met ingang van 1 januari 2006 is dit niet meer mogelijk. Sindsdien mag de tijdelijke oudedagslijfrente ten vroegste ingaan in het jaar waarin de 65-jarige leeftijd wordt bereikt. Dit ongeacht een eventueel vroegere pensioendatum!

Disclaimer

Dit is een uitgave van het ASR Adviesbureau Fiscale en Juridische Zaken, kenniscentrum op het gebied van Pensioen, Leven en Werk & Inkomen. Het Adviesbureau volgt ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving, signaleert trends en analyseert de betekenis hiervan voor de (levens)verzekeringen van ASR Verzekeringen. Het Adviesbureau is nauw betrokken bij de ontwikkeling en aanpassing van de producten van ASR Verzekeringen. Daarnaast voorziet het Adviesbureau het intermediair van juridisch en fiscaal advies.

Deze uitgave is met de uiterste zorg samengesteld. De informatie is gebaseerd op de wet- en regelgeving zoals deze van kracht was op het moment van productie. ASR Verzekeringen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele onjuiste of onvolledige gegevens of de gevolgen ervan. Ook is ASR Verzekeringen niet aansprakelijk voor de directe of indirecte schade die voortvloeit uit nadien veranderde wet- en regelgeving. Overname van (delen van) de gegevens is toegestaan met bronvermelding.

Uitgebreide informatie van het ASR Adviesbureau Fiscale en Juridische Zaken op het gebied van wet- en regelgeving is te vinden op ASR Cockpit. Hier is tevens een digitale versie van deze uitgave te vinden.

ASR Adviesbureau Fiscale en Juridische Zaken is een onderdeel van ASR Nederland N.V. Kamer van Koophandel: 30070695.

Over de auteur

Mr. M.C. (Chantal) van der Linden (1972)

studeerde in 2000 af in Fiscaal en Nederlands recht aan de Universiteit van Amsterdam. Van 2001 tot 2007 was zij werkzaam in de belastingadviespraktijk. Sinds 2007 is zij senior-fiscaal adviseur bij het ASR Adviesbureau Fiscale en Juridische Zaken. In die functie concentreert zij zich op fiscale aspecten van levensverzekeringsproducten zoals lijfrente, kapitaalverzekering en gouden handdruk en van de eigen woning. Over deze onderwerpen publiceert zij in verschillende (vak-)bladen en geeft zij presentaties.

Lijfrentes die zijn gesloten vanaf 1 januari 1992 worden geduid onder de naam 'nieuw regime lijfrentes'. Door diverse wetwijzigingen is er ook na 1992 nog veel veranderd. Ook het Belastingplan 2009 neemt de nodige wijzigingen met zich mee. Dit Dossier vormt een totaaloverzicht van de nieuw regime lijfrentes en alle bepalingen die daarvoor gelden.

ASR Verzekeringen

Archimedeslaan 10
3584 BA Utrecht

www.asrverzekeringen.nl